

tratie van zijn heilige persoonlijkheid, in haar vereend zijn met het Goddelijk *ik*, dat uit zijn wezen sprak.

In die ziel van Jesus den klaren, ongetemperden indruk op van wat om hem voorviel, van wat hem bejegende, van wat over en tegen hem gesonden, gedicht en bedoeld werd. De waarneming van Jesus' ziel was veel doordringender dan de onze. Jesus wist wat in den mensch was, dus ook wat in den mensch was voor of tegen hem. Niets bleef hem verborgen. Al wat er in zijn omgeving tegen hem zich bewoog en gold, kwam met volle kracht op hem aan. En het deed hem aan, niet zijdelings, niet oppervlakkig, maar tot diep in zijn ziel. Onder ons zegt men wel tot een gevoelige ziel: „Ge moet u dat zoo niet aantrekken”, maar bij Jesus drong, ook zonder dat hij 't zich aantrok, alles vanzelf tot hem door en tot binnen in zijn innerlijk diepste. Wij kunnen iets nog uit onze gedachten zetten, er niet aan denken en 't vergeten, maar Jesus had 't steeds alles voor zich in klare aanschouwing.

Het was in Jesus een sieleleven, zooals geen ander 't ooit kennen zal; althans niet in dit leven. Zonder eenigen nevel waartoe het *ik* der *kon* schuilen; zonder omfloersing was door het *ik* sporen kon. Het was voor Jesus tot den einde toe, tot dat hij den geest gaf, het volle, klare inleven met zijn sielebest en in de natuur die hem omringde, en in de menschenwereld die hem omgaf. Hij doorzag het volk, hij doorzocht de zielen, hij doorzocht de harten, hij doorzocht de levens, en al de beelden die hij alzo opving, reageerden scherp en vol op zijn innerlijk besef.

Verstaat ge, wat het voor u zelf zijn zou, slechts één jaar lang in den kerker met niets dan deugden en booswichten om u heen opgesloten te zitten? Uw ziel zou er onder huilen. De zedelijke afstand zou groot zijn. Het zou u één lijden wezen, al die dagen, al die uren lang.

En nu, wat beteekent die zedelijke afstand tussen u en den goddeloossten booswicht nog, zoo ge daarmee vergeelijkt den alles te boven gaanden afstand tussen ons zondaren en den heiligen Zoon Gods? We denken daar zoo weinig aan, omdat we onder niets dan zondaren zelf als zondaren verkeeren, en het te erg zondig onder menschen veelsins mijden kunnen. Maar Jesus was de heilige, die nooit zonde gekend heeft, en die een dertig jaren lang op aarde onder niets dan zondaren verkeerd heeft. Kunt ge er dan niet iets van verstaan, wat hulvering gedurig over Jesus' ziel moet zijn gegaan, als hij van allen kant om zich heen, tot in de besten en vroomsten, de zonde woelen en gisten zag? En moet dat niet, uit dien hoofde reeds, heel zijn leven onder menschen voor den Zoon des menschen één sielelijden zijn geweest.

Wij krijgen nooit een volten indruk, hoe stuitend, hoe afschuwelijk, hoe schandelijk de zonde is. Soms even bij een zeer ergerlijken gruwel, en hoe gaat die indruk niet weer over. Maar Jesus heeft de zonde om zich heen, levenslang, als de volstrekte tegenstelling van 't licht met de duisternis gevoeld. Voor hem was het één monsternachtig wereld om hem heen. Alles hem evenzeer tegen de borst stuitend en afstootend. En zelfs in wat goed en vroom schijn, nog o, zooveel wat innerlijk valsch was en onwaar.

Voor ons schijnt de wereld om ons heen nog zooveel beter dan ze is, maar Jesus doorzag alles en een ieder tot in den diepten grond des harten. Nooit heeft Jesus één mensch zonder zonde gezien, en in den beste stuitte hij nog op de mis.

O, Onze Catechismus zegt 't zoo goed, dat hij „al de dagen zijns levens” het lijden om der zonde wil gedragen heeft, en al dat lijden was een lijden diep in de ziel.

De wereld, waarin hij zich bewoog, leed om haar zonde, meer dan ze zelf wist, en Jesus die 't ten volle doorzag, leed met haar om haar zonde. De zonde deed niet alleen een hulvering door zijn ziel sluipen, maar, omdat hij de wereld lief had, was ze hem één nooit eindigende oorzaak van droefenis.

„Mijn ziel is geheel bedroefd tot den dood toe”. Een droefenis die aangreep, die ontroerde, die overstelpde, en waar de ziel innerlijk onder kwijnde.

De vreugde was hem voorgesteld, maar in dien stroom van droefenis is hij verzonken.

En die droefheid der ziel nam te meer de overhand, als ze hem aangreep in engeren kring, concreet, in daden en in woorden, die zonde van menschen tegen hem richtte.

De schare bewoog hem. Die schare van menschen die zich om hem verzamelde en hem niet verstond; die hem volgde, maar meer om den broede, dan om zijn heilig woord; meer om de teekenen die hij deed, dan om het eeuwige leven dat uit hem vloede.

Maar pijnlijker nog werd dat sielelijden in den kring van zijn getrouwen. Een toed had hij lief met nog inviger liefde. En als ze hem dan aankomen met de vraag, wat eere ze zullen hebben in zijn Koninkrijk, en als ze dan telkens toonen zijn woord niet te begrijpen, het moet voor Jesus zoo hard zijn geweest.

Of erger nog, als hij tot Petrus moest zeggen: „Satan, ga achter mij! Als ze zelfs niet één ure in dat bange Gethsémané met hem waken kunnen. Als ze straks allen hem verlaten. Als zijn vurigste discipel hem tot driemaal verloochent, en hij dit vooruit ziet, en 't hem aansteet. En het ergst van al, als hij zelf in den nacht voegt zijn sterven. Jesus ziet aanraken, met het verraad reeds in zijn hart, en straks bij het uitgaan van Gethsémané die kus van den verrader op het heilig gelaat ontving. Voelt ge niet, hoe dit juist, om het teeder en vertrouwd karakter van dien kleinen kring zijner vrienden, voor Jesus een lijden der ziel moet geweest zijn, alsof zijn ziel het bestierf.

En dan zijn vijanden!

Wij moeten onze vijanden liefhebben, maar Jesus had ze lief. En hoe hebben ze hem die liefde vergolden. Met wat bijl van haat en woede hebben ze Jesus niet aangesien. Met wat slaagen gif op de lippen hebben ze niet tegen hem gesproken. Met wat demonische alzuheid hem niet belagert. En Jesus zag dat alles in hun hart opborelen, eer het zich nog in blif of woord uitte. Zoo volle waar heet het in Psalm 22: „Honden hebben mij omsingeld, een vergadering van boosdoeners heeft mij omgeven, ja, sterke stieren van Basan hebben mij omsingeld”. Hij zag den leeuwenmuil tegen zich opgesperd. Hij zag de „hoornen van den eenhoorn” op zich loskomen. Achter wat wij lezen in het Evangelieblad, schuilt altoos nog het verborgen lijden der ziel van uw Heiland, die dit alles tot in het boze hart doorzag en vooruitzag.

En toen dat afschuwelijk tafereel in het Sanhedrin. Dat waren de geestelijke leidsdaden van het Israel Gods. En het was één uitbrullen van woede en haat tegen hem die kwam om zijn Israel te verlossen.

Dat „kruist hem, kruist hem!” en „laet Barabbas los”, hoe diep grieveend en zielverterend moet het op Jesus in de ooren hebben geklonken.

En toen hij aan het kruis te sterven hing, nog die gruwelijke spottalen en dat hooggelach van de priesters en van het volk. Het zou voor elk onzer, als hij te sterven hing, reeds zoo bitter voor de ziel zijn geweest, en wat moet 't dan niet voor uw Heiland geweest zijn, voor een ziel zoo fijn- en diepgevoelend als de ziel van Jesus was.

Het lijden in het lichaam teekent zich meer voor het oog. Als ge het bloed van uw Heiland ziet vloeien, keert uw hart zich in u om.

Maar vergeet ook niet het sielelijden van uw Heiland. Dat school dieper, maar 't was onvergelykelijk smartelijker. Het was „de arbeid zijner ziel”.

Amsterdam, 15 Maart 1907.

Onze Zeeuwsche broeders komen in den zendingsarbeid wel ietwat achteraan.

Tewijl in de andere provincien het zendingswerk reeds lang ter hand is genomen, en met kracht wordt voortgezet, moet Zeeland nog beginnen. Vooral het financiële bezwaar schijnt de sandbank te zijn, waarop dusver 't scheepke vast bleef zitten. En als de stroom der overvaardigheid niet stijgt, zal er weinig kans zijn, dat vóór de a.s. Synode, Zeeland onder de zedende kerken zal meetellen.

Nu is 't zeker waar, dat Zeeland door zijn afgezonderde ligging, en door de verspreidheid zijner kerken over tal van eilanden, in minder gunstige conditie verkeert dan de andere provincien. Saamwerking kan het alleen zoeken met het nog zwakkere Noord-Brabant. En 't vuur van heilige bezieling, dat anders zoo licht van de één kerk op de andere overspringt, wordt in Zeeland gedooft door de breede stroomden, die het in alle richtingen doorsnijden. Eilandbewoners zijn van nature eenzelvig. Tot zelfs in het scherp contrast van de uiterlijke kleding blijkt, in hoe veel deelen Zeeland uiteen valt. Zeeland heeft in vroeger eeuw niet bijna ooit tot een provinciale Synode kunnen brengen. Er is wel een machtige actie noodig, om onze Zeeuwsche broeders de handen ineen te doen slaan voor eenzelfde doel.

Toch geven we daarom de hoop niet op. Zeeland heeft in de geschiedenis onzer Gereformeerde kerken een te groote rol gespeeld, om aan dat verleden thans ontrouw te worden. Met Holland was Zeeland de eerste provincie, die voor de Reformatie koos. In de worsteling met het Remonstrantisme stond Zeeland als één man voor het Calvinisme pal. Toen Gomarus Leiden verlaten moest, vond hij in Middelburg een nieuwen werkkring. En bovenal muntte Zeeland uit, doordat het niet alleen voor de zuiverheid der belijdenis streed, maar ook de beste practijzen heeft opgeleverd. De Ulemans en de Teelicks zijn de geestelijke vaders geweest van het Nederlandsche puritanisme.

Dat nadruk leggen op de „practijk der godzaligheid”, kwam niet alleen uit in de strengheid van Sabbathavering, maar ook in de liefde voor de zending. Teelick is wel een der eersten geweest, die de kerken in Nederland op haar roeping tot zendingsarbeid gewezen heeft, en zich bereid heeft verklaard, „althoewel hij de see gheensins en con verdragen, ende na den lichame so swack was, dat hij niet dan door een daghelixsche goede diete” sich selven eenichsins in goeden doede houden en con”, zich aan het lot te onderwerpen, wanneer men tot de uitzending van een predikant overging. Aan Walaac, Middelburg's beroemden professor, hebben we het eerste zendingsseminarie te danken, waarvoor te Middelburg reeds de grondslagen werden gelegd. En in heel de geschiedenis onzer zending nam Zeeland een ereplaats in.

Moge daarom die oude zendingsrijver weer in Zeeland opwaken. Ook hier geldt noblesse oblige, adel legt verplichtingen op. Dat de bezwaren vele zijn, kan voor een echten Zeeuw nooit een beletsel wezen. Zijn leuze is juist: al worstelend tegen de baren in, hef ik mij uit de golven op.

In plaats dat de *Hervorming* iets voelt voor den zedelijken ernst van ons protest tegen de ergerlijke voorstelling, die Prof. Matthes van 't Scheppingsverhaal gaf, wordt deze hoogleeraar door haar nog in bescherming genomen. Hij heeft als wetenschappelijke onderzoeker „onbevangen en oprecht” dit moeilijke seksuele vraagstuk behandeld. Zelfs acht de *Hervorming* ons protest bedankelijk voor den wetenschappelijken naam van de Vrije Universiteit, dien de *Heraut* toch hoog wenscht te houden. Nu is de bezorgdheid van de *Hervorming* voor „den wetenschappelijken naam van de Vrije Universiteit” wel een schreefje aan den balk waard. We meenden dat onze Schriftbeschouwing in de oogen der *Hervorming* eenmaal zoo vast met 't etiket van onwetenschappelijkheid geteekend was, dat er op dit punt niet veel meer te bederven viel. En op ons maakte dat schermen met „wetenschappelijk” of „onwetenschappelijk” al zeer weinig indruk, waar de competentie van den rechter om daarover uitspraak te doen, voor ons wel aan zeer gegronnen twijfel onderhevig was.

Ons protest blijven we daarom handhaven. Dat protest ging niet daartegen, dat Prof. Matthes in een wetenschappelijk tijdschrift op „onbevangen wijze” seksuele quaesties besprak, maar dat deze hoogleeraar den tekst der Schrift opzettelijk veranderden ging om in het Scheppingsverhaal gedachten in te brengen, die te walgelijk zijn om ze te herhalen. In den tekst van het Scheppingsverhaal staat daarvoor niets. Niet aan dien tekst is de voorstelling ontleend, maar aan de Oosterse mythologie, en Prof. Matthes heeft den tekst der Schrift zoo verdraaid en verwrongen, tot dat ten slotte er in kwam

te staan, wat hij er in lezen wilde. Van „onbevangenheid” was hier dus geen sprake. De wetenschappelijke onderzoeker stond onder de hypnose van de religieusgeschiedtelijke methode en 't derde hem niet, dat hij een der schoonste verhalen van de Schrift moest omwerken tot een weerzakkende mythe, wanneer die methode maar kon worden gehandhaafd.

Voor de *Hervorming*, die in de Schrift niets anders ziet dan een gewoon menscheeljk boek, mag zulk experimenteeren met de Schrift alleszins geoorloofd schijnen, voor ons, die de Schrift eeren als Gods Woord, ligt daarin een profanie, even stuitend als toen onlangs de hoog-ideale vriendschap van David en Jonathan misbruikt werd om de schrikkelijke zonde goed te pleiten.

Er ligt waarheid in het bekende distichon van Werenfels, dat ieder in de Schrift viadt, wat hij er zelf in leggen wil.

Prof. Vischer vraagt ons in het *Gereformeerde Weekblad*, of we wel genoeg recht hebben laten wadvaren aan de voorstellen door Prof. De Louter inzake de wijziging van Art. 171 der Grondwet gedaan. Uit de nadere toelichting blijkt toch wel degelijk, dat Prof. De Louter voor een doorsnijden van de zilveren koorde is:

Dit blijkt duidelijk uit de toelichting van Mr. de Louter, dat de strekking van de nieuw voorgestelde formulering niet is het vitiueus beginsel, dat in de „zilveren koorde” tot openbaring komt, te bestendigen, maar het weg te nemen. Immers hij zegt met nadruk, dat als de wet de uitkeering van tractementen, pensioenen enz. regelt, de wetgever gedwongen wordt, nauwkeurig onderzoek te doen naar de behoeften, om te kunnen bepalen wat de Staat billijkwijze behoort te doen „om in de oogenblikkelijke behoeften der kerkgenootschappen te voorzien en hen te leiden tot een finantiele zelfstandigheid, waarbij de geldelijke ondersteuning van den Staat kan worden onbevoerd”.

De bedoeling hiervan kan niet twijfelachtig zijn. Er blijkt uit de wijsheid en de voorlichtigheid, waarmede Mr. de Louter de kwestie wil zien aangevat. Hij staat niet vijandig tegenover de kerken. Het is hem er niet om te doen om te plotseling van hare inkomsten te beroven, maar hij wil, dat er een overgangstoestand geschapen wordt, waarin allereerst met de behoeften der kerk rekening wordt gehouden, maar ook tevens de kerken zelf langzaam maar zeker worden voorbereid op algehele zelfstandigheid. Die voorbereiding kan natuurlijk op meer dan eene wijze geschieden.

Gaarne nemen we deze rectificatie over, insoverre ze dienst kan doen om de bedoeling van Prof. De Louter in beter daglicht te stellen. De nota bij de voorstellen gevoegd, getuigt metterdaad van zulk een helder inzicht in de kerkelijke toestanden en zulk een warme belangstelling in het kerkelijk vraagstuk, dat de lof, dien Prof. Vischer aan deze nota toezwaait, zeker niet overdreven is.

Toch kan de toelichtende nota ons bezwaar tegen de voorstellen zelf niet wegnemen. Indien deze voorstellen, zoals ze daar liggen, werden aangenomen, zou niet de toelichting van deze voorstellen, maar de inhoud van het artikel beslissen. Dat artikel nu laat de uitvoering wel aan den gewonen wetgever over, maar stelt als beginsel toch vast, dat de Staatsubsidie bestendig wordt „met inscherming zoowel van historische rechten als van nieuw opgekomen behoeften”. Van een langzamerhand „opleiden tot finantiele zelfstandigheid” wordt in het artikel niet gesproken. Eer omgekeerd zal de bijvoeging van „nieuw opgekomen behoeften” oorzaak worden, dat de drang naar meerdere subsidie steeds grooter wordt.

Een Grondwetsherziening van Art. 171 zal alleen onder gansch exceptionele omstandigheden mogelijk zijn. Niet één Regeering heeft tot dusverre het gewaagd, dit critiekte artikel aan de orde te stellen. Indien thans de tijd rijp mocht geacht worden om tot revisie van Art. 171 over te gaan, zou een betrekkelijk zoo geringe wijziging als thans voorgesteld wordt, allicht in de toekomst een beletsel kunnen worden om tot een betere regeling te komen. Intuïtief laten we dit vraagstuk gaarne aan onze politieke leiders over. Zoals de stukken thans op het schakbord staan, gelooven we niet, dat van Grondwetsherziening op dit punt veel komen zal.

Onze opmerking in de artikelenreeks over *Genadeverbond en Zelfbeproeving*, dat de tekst in Openb. 21: 24, waar sprake is van de volkeren, die *altijd* worden, een twijfelachtigen grond biedt voor de voorstanders der volkskerk, omdat de woorden: *die altijd worden* in de meeste handschriften ontbreken en daarom door de nieuwere uitgevers als een interpolatie beschouwd worden, heeft de vraag doen ontstaan of daarmede het gezag der H. Schrift niet wordt aangerand.

Nu kan de quaestie van de Schrift-critiek hier natuurlijk niet in den breede worden behandeld. Alleen tot voorkoming van misverstand merken we op, dat de moderne Schrift-critiek, die 't grootste deel der Schrift als onecht verworpt en van een Goddelijk gezag der Schrift niet weten wil, principieel gansch onderscheiden is van de zoogenaamde tekst-critiek, d.w.z. van de vraag hoe een bepaalde tekst moet gelezen worden. De oorspronkelijke handschriften van wat de Apostelen hebben geschreven, zijn reeds lang zoek geraakt. We hebben alleen *afschriften*; afschriften die door feilbare schrijvers zijn gemaakt en waarin meermalen vergissingen zijn ingeslopen, zoodat deze afschriften onderling variëren. De tekst-critiek heeft daarom de roeping om, door deze handschriften met elkaar te vergelijken, zoo nauwkeurig mogelijk den oorspronkelijken tekst vast te stellen. Onze Staten-overzetter hebben dit

ook gedaan; ze hebben met de hulpmiddelen, waarover ze beschikken konden, een bepaald punt tekeel juist te noemen. Natuurlijk mag men daarom niet lichtvaardig tot verandering overgaan van den tekst, dien de Kerken gebruiken. We gelooven, dat ook over de bewaring van dien tekst de bijzondere voorzichtigheid Gods gewaakt heeft. Maar dit sluit niet in, dat hierbij van een absolute en onfeilbare leiding des Heiligen Geestes sprake zou wezen. De mogelijkheid van een vergissing blijft toch altijd bestaan. En wanneer, gelijk in het geval van Openb. 21: 24 de meeste handschriften de bedoelde woorden niet hebben, dan is het in elk geval gewaagd op zulk een twijfelachtigen tekst een dogma te willen opbouwen, vooral wanneer deze tekst de eenige is, waarop men zich voor dit dogma beroepen kan.

We hopen, dat deze nadere toelichting het bezwaar uit den weg zal geruimd hebben. Van een meegaan met de moderne Schrift-critiek is hier geen sprake. Tegenover die critiek, die de Goddelijkheid der Schrift aantast, zal de *Heraut* steeds onverwakt haar protest doen hooren.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXI.

Vraagt men wat dan de bedoeling is van het doopbevel in Matth. 28, waar Christus bevelde al de volken tot zijn discipelen te maken, hen doopende en leerende te onderhouden alles wat Hij aan zijn Apostelen bevolen heeft, zoo ligt hierin drielei opgesloten.

Vooreerst, en daarop valt alle nadruk, dat de Oud-Testamentische bedoeling, die het heil tot Israel alleen beperkte thans opgeheven wordt en de genade tot alle volkeren en alle menschen wordt uitgebreid. Dit kan het best gevoeld worden, wanneer men er op let, dat Christus vroeger tot zijn jongeren gezegd had: „Gij zult niet heengaan op den weg der heidenen (ook hier staat weer *ethnos*, de niet-Israëlitische volken) en gij zult niet ingaan in eenige stad der Samaritanen, maar gaat veel meer heen tot de verlorenen schapen van het huis Israels” (Matth. 10: 5, 6). Thans, na Christus opstanding, wordt dit verbod opgeheven en zegt Hij juist omgekeerd: „gaat heen en maakt alle volken (ook hier staat weer *ethnos*) tot mijne discipelen”. Calvin verklaart daarom terecht, dat Christus met deze woorden niet anders bedoelt, dan dat „het onderscheid weggenomen wordt, dat tot dusver tusschen de Joden en de Heidenen bestond en dat zij beide nu zonder onderscheid worden toegelaten tot de gemeenschap des verbonds”. Met dat al de volken wordt niet anders bedoeld, zegt hij, dan wat Christus in Matth. 16 zegt: „Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen”. Christus openbaart hier aan zijn Apostelen de groote verborgenheid, dat de middelmuur des afscheidsels tusschen Israel en de heidenen is weggenomen en dat de zegening van Abraham nu ook tot de heidenen komen zal. Al de volken is hetzelfde als alle creaturen en de geheele wereld. De nadruk valt niet op volken, alsof de volken als volken in hun organisch verband genomen, tot discipelen moeten worden gemaakt, maar op het *alle*. Het universalisme der Nieuwe Bedeeling wordt hier geopenbaard.

Maar juist daaruit blijkt, dat van een nationaal verbond met een bepaald volk geen sprake meer zijn kan. Een nationaal verbond is uit zijn aard altijd particularistisch; het dient om dat bepaalde volk als volk van de andere volken te onderscheiden en af te zonderen. Het al de volken zijnd daarom dit nationaal verbond voorgoed af. Het wil juist zeggen, dat de Kerk onder de Nieuwe Bedeeling niet meer saamvalt met één bepaald volk, zoals bij Israel, maar dat ze alle volken moet omvatten, dat ze oecumenisch moet zijn, dat ze een wereldkerk worden moet.

Zoo alleen sluit dit bevel zich aan aan wat er vlak voorafgaat: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Mij, zegt Christus, komt de wereldheerschappij toe, niet alleen over de Joden, „maar over de uitverkorenen uit alle volken, welke in het einde der dagen uit alle einden der aarde verzameld zullen worden”, gelijk Zahn in zijn Commentaar het terecht verklaart. Daarom gelast Christus zijn Apostelen: Gaat heen niet alleen tot Israel, maar tot alle volken, tot alle creaturen, tot heel de wereld, en maakt ze tot mijne discipelen.

Hoe dit geschieden moet, zegt Christus niet hier, maar in Marcus 16: 16: predikt het Evangelie aan alle creaturen. Christus zendt zijn jongeren niet uit, gelijk Mahomed, om die wereld te veroveren door het zwaard, de volkeren te dwingen met geweld om hem te gehoorzamen. Zijn Koninkrijk is geestelijk van aard en sluit allen dwang uit. Christus wil een gewillig volk ten dage zijner heilkracht. Daarom schenkt Hij aan zijn discipelen alleen het zwaard des Woords. Door de prediking van het Evangelie moeten de harten gewonnen worden voor Hem.

Wanneer die prediking vrucht draagt en daardoor „discipelen gemaakt worden”, moeten deze discipelen den doop ontvangen. De doop is de officiële acte, waardoor op hen, de geloovigen, het *teken* van het discipelschap van Christus gedrukt wordt en ze

van de niet-discipelen onderscheiden worden. De doop als blijvend Sacrament voor heel de Christelijke Kerk wordt hier dus ingesteld. Daarop valt in de tweede plaats alle nadruk, gelijk alle uitleggers toestemmen. Wie door de prediking een discipel geworden is, moet gedoopt worden, omdat de doop een veld- en merkteeken is, gelijk onze Confessie zegt, waardoor de christenen van alle andere volken en religien afgezonderd worden.

Wanneer de voorstanders der volkskerk uit het doopbevel afleiden, dat de volken als volken d.w.z. massaal, in hun geheel, gedoopt moeten worden om ze zoo tot discipelen van Christus te maken, dan keeren ze de door Christus gestelde orde dus om en doen zijn woord geweld aan. Er staat niet: doopt de volkeren in het geheel, om die volkeren aldus tot mijn discipelen te maken. Het discipel-maken gaat voorop en daarna volgt het doopen, als de uitwendige acte, waardoor dit discipelschap bevestigd wordt. De woorden: gaat heen, maakt al de volken tot mijne discipelen, hen doopende, zijn dus een zeer verkorte uitdrukking. Onze kanteekenen merken terecht op, dat de bedoeling is: „Gaat heen, maakt discipelen onder alle volken”. Er mag, dat is de bedoeling, geen onderscheid gemaakt worden tusschen de volkeren. Allen moeten geroepen worden tot het heil in Christus. Niet één volk is meer buitengesloten. Uit, onder, te midden van alle volken heeft Christus zijn uitverkorenen, en deze moeten door de prediking tot discipelen van Christus gemaakt worden, en zij, niet de volken, maar de tot discipel gemaakten, moeten den doop ontvangen.

Dat dit metterdaad de bedoeling is, blijkt ook uit het persoonlijk voornaamwoord, dat hier gebruikt wordt; iets wat in onze vertaling niet uitkomt, omdat wij in den meervoudsvorm geen onderscheid maken tusschen het manlijk en het onzijdig geslacht. Het Grieksch daarentegen doet dat wel. Er staat niet in Matth. 28: „Maakt de volken tot mijne discipelen, hen (de volken, onzijdig meervoud) maar henlieden (autous, mannelijk meervoud) doopende”. Niet de volkeren als volkeren moeten gedoopt worden, maar de personen, die discipel willen worden. Een zelfden overgang vindt men in Matth. 23: 23: „En voor Hem zullen al de volken vergaderd worden, en hij zal hen (ook hier staat niet het onzijdig maar het mannelijk meervoud) van elkander scheiden, gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt”. Ook hier wordt niet bedoeld, dat Christus de volken als volken van elkaar scheiden zal; de Christelijke natie zijn niet de schapen en de heidense natie de bokken, maar dat Hij onder alle volken scheiding zal maken tusschen de uitverkorenen en de verworpenen, gelijk uit wat er volgt duidelijk blijkt.

Ten slotte voegt Christus hier nog aan toe, dat aan degenen die gedoopt zijn geworden, ook moet geleerd worden, te onderhouden al wat Hij aan zijn apostelen geboden had. Die woorden zelf doen zien, dat hier geen sprake is van de eerste onderwijzing in de Christelijke religie aan degenen, die nog geheel onkundig zijn, maar van de geestelijke leiding, die aan de Christenen moet geschonken worden ten opzichte van hun verderen levenswandel. De ware discipel van Christus moet daaraan gekend worden, gelijk Christus zelf zegt, dat hij Christus geboden bewaart en onderhoudt (Joh. 14). Wie bij den doop den naam van Christus beleden heeft, moet leeren in „nieuwheid des levens” te wandelen. Er is hier dus geen sprake van de eerste prediking des evangelies, waardoor het geloof in Christus nog gewekt moet worden, maar van de voortgaande onderwijzing, die na den doop volgt, in de „nieuwe gehoorzaamheid”, waartoe de doop ons verplicht. Zaha heeft dit in zijn voortreffelijke commentaar op Mattheus terecht ingezien. In het slotwoord ligt de aanwijzing, zegt hij, „hoe degene die door de prediking en den doop tot de gemeente toegebracht is, nu voortaan te wandelen heeft zoals een Christen betaamt”.

Ook dit slotwoord weersprekt de volkskerk dus veeler, dan dat het haar begunstigen zou. Een volkskerk, waarin alles gedoopt wordt, zonder eenigen waarborg, dat de gedoopte „onderhouden zal wat Christus geboden heeft”, maakt dat het sacrament onheiligh en het verbond een *toorn* wordt. En wat Christus in dit doopbevel zijn apostelen juist zoo met allen ernst op de ziel bindt, is, gelijk Zahn wederom terecht opmerkt, dat het discipelschap in zijn gemeente geen bedriegelijke schijn en de doop, als inlijvingsacte in zijn gemeente, geen *wezenloze vorm* worden mag.

Weestafel.

1. DR. A. C. DUKER, *Gibberus Voetius*, Tweede Deel. (Hoogleeraarschap 1634-1676.) Tweede stuk. Boekhandel en Drukkerij voorheen E. J. Brill Leiden - 1907.

Naar ik meen is het werk van Dr. Duker over Voetius, reeds vroeger in ons blad besproken en zal ik mij dus alleen bepalen tot het nu onlangs verschenen tweede stuk van het tweede deel.

In dit stuk geeft Voetius biograaf ons het derde en vierde hoofdstuk van dat tweede deel. De *nieuwe philosophie*. *Regius en Descartes* is de titel van dit derde; *Coccejus en Heidegger*, „*Puriteinsche pretytheit*” die van dit vierde hoofdstuk.

In dit derde nu handelt DUKER eerst van de verandering der illustre school in een akademie van de inwijding der nieuw Universiteit, 16 Maart 1636; en van Voetius predikatie in de Domkerk, op Zondag te voren bij die gelegenheid, gehouden. Het bekende *Sermon van de nuttigheid der academien en der scholen*. Daarna verhaalt hij hoe met HENRICUS RENKWIJ, den „professor philosophiae” en diens vriend en discipel Dr. de Roy of RENZIUS de „nieuwe philosophie” d.w.z. het cartesianisme in de Utrechtse Universiteit drong en dan wordt verder in dit hoofdstuk over den strijd van Voetius met Descartes gehandeld.

Dr. DUKER, die hoewel geen geestverwant

van „onsen” Voetius met dezen meent hielden, had dit behandeld. In 1871 Leiden tot doctoreerd op een dissertatie: *Historie strijd tusschen Voetius en de zedisme*. Dr. Duker, na dien strijd verhaalt Hij onthoudt zweemt naar een Als historicus en in een rijk aan den voet der gen in de bijlage waaruit de kennis Een strenge toetooning van o Wie met mij wusten strijd te geven, dat de w gevoerd is en m daarbij even verkw maar ook anders dat er voor Voetius philosophie”, d.w. ander moment l verdigden van Ar geveet tien jaar, *Mundus* een artikel christelijk standpu waar 't om ging, gesteld. En metter Voortus het stels vijf slecht begreep diens methode, w ticisme aanaag, d gevoeld het geva philosophie” sat en v als: de emancip

En juist sedert ha BAGO, den grond geerte”, is dan t Europa, na door O AQUINAS het stem te hebben ontvang al meer te verlis sophie” in haar o gen door de on-e

Dan, Du, Duk

terug.

Hij vertelt ma

er van denken w

En dit nu ach

qualiteiten van d

qualiteiten waard

ons gereformeer

In zijn vierde hi

de verhouding v

HAUDARUS en dat

teit. We krijgen

Voortus' reis na

verkeer met de

dit alles wordt o

opkomen van som

practica” of ook

den geest van Vo

werpt de geachte

nes *Selectio* III e

beeld van Voetius

Voor wie 't niet w

met zijn zonderli

waaronder hij zij

comedien, spij e

en woening, tool v

vat, — doelde op

het O. T. in Israe

Met nog twee

graphie over Voet

De geleerde schu

baarheid ook van

uitnemende doct

zien en zich tot

Moge deze dank

in het ook onzerl

debit van dit we

Voor het welch

onlernereming als

noodig, dat zich

te moeten kome

der vakmannen, d

ook uit dien bree

die zonden bepa

oefenen, belangst

verleden onzer K

Voetius verdien

Duker leert hem u

3. L. FENKING

Adrianus van de R

3. E. KERDES

J. M. Brédée

Den 24ten Ma

Vlissingen gebore

weken weer een

hoorende feestelij

Het gedenken v

die God ons gesch

middelen tot bev

voel en vaderland

denken is echter i